

Rudolf Bozděch. **Roman od Václava Řezníčka.** Nákladem Grosmana a Svobody v Praze. 1903.

Pred nedavnim je neki češki list napisal te-le besede: „Pri nas v Čehih se izda vsako leto 50 knjig, ki so samo pesnikom dostopne, 50 knjig se izda za slovstvene sladkosnedeže, 200 knjig za zaljubljene gospodične, a samo 10–20 knjig, ki se morejo z dobro vestjo uvrstiti kot duševna hrana v ljudske knjižnice.“ In v zadnjo vrsto knjig spadajo spisi dra. V. Řezníčka. — Dr. V. Řezníček piše pripovedke, življenjepise in zgodovinske studije; njegovih spisov je že cela vrsta: Český román, Jaroslav Zásmucký, Bílá Hora, Velký Čech, Přemyslůvci, Židé v zemích českých, Český duch v XX. století itd. Njegova književna delavnost se pa v liberalnih čeških časnikih prezira. Zakaj? Zato, ker v svojih spisih natančno riše češke narodne grehe, katerih vzrok je po njegovi sodbi židovski liberalizem, in ker v zgodovinskih spisih zelo objektivno poudarja delovanje katoliških oseb. — Svojo najnovejšo knjigo „Rudolf Bozděch“ je nazval roman, ali bolj bi ji pristojal naslov „poučna pripovedka“. Opisuje se v nji delovanje trgovskega pomočnika, ki po svoji marljivosti postane bogatin in svoje premoženje rabi samo v to, da bi reševal češka posestva pred nenasitnimi rokami židov ter odpiral nova polja obrtniški in gospodarski delavnosti za pridne roke češkega ljudstva. Knjiga, ki je v njej zdravo češko jedro, plemenita tendenca in krščanski duh, bode gotovo ugajala vsakemu čitatelju.

Ignát Herrman: **Na různé adresy.** Krotké epistoly nedělního kronikáře. V Praze. Nakl. družstvo Máje. Cena 4 K. —

Ignát Herrman kot podlistkar velikega češkega dnevnika nam podaja tu v obliki podlistkov ali novelic s troho svoje tipične šaljivosti dokaj zanimive vsebine, iz katere navadno molí ost resnobne misli. V le-ti knjigi govori o raznih socialnih in umetniških vprašanjih in ost ubada na desno in na levo — na razne naslove („na různé adresy“). Ubada, toda ne rani. Ni namen Herrmanu koga žaliti, njemu gre samo za poboljšanje. Na primer „List mladému muži“ je naperjen zoper tiste navdušene mladeniče, ki menijo, da je najlažja eksistenca pri uredniških mizah, in zato zapuščajo študije ter prihajajo v Prago iskat vsakdanjega kruha — po uredništvih. Včasih s šaljivostjo, včasih z bridko satiro biča pisatelj češke razmere („Založme spolek proti týrání lidí“, „Naše šlechta při práci“); v nekaterih podlistkih skuša odstraniti stare razvade („Titulatury“, „Ruku líbám“). V oddelku „O živých a mrtvých“ je

nekoliko spominov o Alešu, Nerudi, Maroldu. Le-ti veliki umetniki so pisatelju predvsem ljudje in v kratkih podlistkih spominja njihovih človeških nadlog in nesreč. Z zadnjo črtico „Mrtvola v domě“ je dovolil pisatelj bravcem pogled v svojo duševno delavnico; opisuje namreč svoje dušno stanje, ko je končal svoje največje delo „U sněděního krámu“.

Vilém Mrštík: **Babetta, Verunka a drobné povídky.** Náklad. družstvo Máje, Praha. Cena K 3:20.

Alois Mrštík: **Rok na vsi.** Kronika moravské dědiny. Románová knihovna Máje. Porádá dr. R. I. Kronbauer. Svazek I.

Pojav, kakršen sta brata Alojzij in Viljem Mrštík, bi bil tudi v bogatejših književnostih nego je češka, nekaj izrednega, zanimivega. Ni veliko zgledov v zgodovini slovstev, da bi dva brata tako delovala literarno, razen tega še na istem polju književne umetnosti. Viljem in Alojzij Mrštík sta dva umetnika, ki se v njiju žilah pretaka ista kri — in ki se vendar v vsem delovanju značilno razločujeta. Najbolj dragoceno je pri obeh to, da nista učenca nobenega, nobenega ne posnemata, kar sta, sta sama iz sebe, z eno besedo, vsak ima svojo individualnost. Razločujeta se že po načinu, kako sta stopila na slovstveno polje. Alojzij je stopil tiho, skromno, — I. Kamper¹⁾ pravi, kakor po prstih — Viljem pa bojevito, hrupno, in ni štedil z ranami ne na levo ne na desno. Alojzij se je naenkrat pokazal kot dovršen pisatelj. Nihče ni slišal o njem poprej, s svojim delom ni pripravljaj pota s teoretičnimi razpravami. Čisto drugače je nastopil Viljem. Preden je objavil svoje izvirne spise, je bil znan kot kritik, essayist in spreten prelagatelj. Viljem Mrštík je bil eden izmed prvih, ki so začeli oznanjati prevrat v češki književnosti. Z nenavadno odločnostjo je Viljem začel hvaliti Zolo, potem ruski roman; v slovstvenih studijah je kazal na Gogola, Gončarova, Turgenjeva, Tolstega, Saltikova-Sčedrina in Garšina kot na umetniške vzore. Zahteval je književnost, ki bi se sklonila k realnemu življenju in iz njega zajemala gradivo. Ko je bil utemeljil svoje zahteve teoretično, je začel svoje kritične teorije dokazovati tudi z izvirnimi proizvodi. Kakor n. pr. „Paní Urbanová“ (drama), „Pohádka máje“, „Santa Lucia“. V vseh spisih se Viljem Mrštík odlikuje po lepem zlogu; skrbno izbira besede in preden jih zapiše, jih natanko pretehta in premisli njih pomen, zvok in barvo, da bi našel izraza za to, kar se godi

¹⁾ Gl. „Obzor literární a umělecký.“ Roč. III., št. 3. in 4.

v njegovi duši. Naravo gleda z očesom slikarja (neki čas je menda v resnici slikal); ljubi pa barve jasne, žive in pestre. Pred resničnim življenjem ne zapira oči, gleda mu pogumno v obraz. Viljem Mrštík je slikar in pesnik resničnosti ter vso svojo nadarjenost rabi za to, da bi bravcem risal veselje in lepoto življenja in resničnosti. Podlaga umetniškemu značaju Viljema Mrštíka je vroč, živahen temperament, odločna pretežnost globokega, živega čustva nad umom in končno velika slikarska in opisovalna nadarjenost. — Brat Alojzij pa ne ljubi opisov; opisuje samo toliko, kolikor je le neobhodno potrebno. Viljem se peča bolj z zunanostjo, Alojzij paz notranjostjo; dočim Viljem iz dušeslovja svojih junakov podaja samo površne, najbolj potrebne podatke, Alojzij sega globlje ter gleda v skrivno notranjščino svojih junakov. Alojzij je bolj miren, zato tudi riše in piše bolj objektivno. V spisih „Dobré duše“, „Terka“, „Stařečkův poslední svud“ opisuje može, starčke, žene in dekleta iz prostega ljudstva, opisuje pojave iz njihovega bednega življenja, ki je stalen boj za vsakdanji kruh. Umetniška značaja obeh bratov se vzajemno izvrstno dopolnjujeta. Viljemov pesniški, ognjevití značaj, njegova formalna virtuoznost in bistro opazovanje se uspešno dopolnjuje z mirnim značajem, dušeslovnim izkustvom in plastično umetnostjo Alojzijevo. Zató sta spisa, ki sta prišla skupno izpod njunih peres, „Maryša“ (drama) in „Bavlukovy ženy“ (roman) najboljša proizvoda v najnovejši češki književnosti.

V novi knjigi Viljema Mrštíka „**Babetta, Verunka a drobné povídky**“ je sedem črtic. Najdaljši sta prvi dve: „Babetta“ in „Verunka“. V pripovedki „Babetta“ riše pisatelj z brezobzirnim peresom prodiranje moralne kuge velikih mest v tiho mestece. „Verunka“ je kronika dekleškega srca, ki ne more pozabiti. Realistična črtica „Stařeček Gajda“ je polna finega humorja in svežih barev. „První sluka“ in „Jaro v zimě“ sta sliki iz narave, ki se čitata kakor pesmi v prozi. Viljem Mrštík riše nam, kakor je njegova navada, vse virtuožno in nikjer sam odveč ne stopa iz okvira svojih opisov.

Izdajajo se knjige, katerih prečitaš samo nekoliko listov, pa jih odložiš; so pa knjige, katere sicer prečitaš do kraja, toda ne pogledaš jih nikoli več. Take knjige, katere bi bravec

s slastjo prečital in jih zopet in zopet vzel v roke, so redke izjeme. In k takim knjigam spada Alojzija Mrštíka „**Rok na vsi**“, ki osvežuje utrujene živce na izreden način. Pripoveduje sicer samo o prostem življenju v malo znani moravski vasi, ki se ne odlikuje niti po naravni krasoti niti po zgodovini, ali koliko je tu resnične, proste in globoke poezije! Koliko odkritosrčnega in vročega čustva skriva se v srcih onih prostih prebivalcev, ki s težavo obdelujejo svoja polja, da bi zaslužili vsakdanji kruh! V prostih poglavjih, uvrščenih pod naslovom dvanajstih mesecev, piše Alojzij Mrštík kroniko kraja, v katerem živi in katerega prebivalce pozna z vsemi čednostimi in slabostimi. Niso tu junaki navadnih romanov, ampak vsi prebivalci vasi Habrůvke so ljudje, katerih dejanje in življenje se tu vrsti kakor v kalejdoskopu. Nastopa tu vaški župnik, učitelj, župan, krojač, kovač in njih žene, pastirji, dni-narji itd. — da, niti vaške Mesaline ne manjka. Namen knjige je, podati Čehom notranjost in dušo prebivalcev moravske vasi, ki se je še ni dotaknila moderna omika. Knjiga „Rok na vsi“, ki je pravi otrok ruskega realizma, ima tudi veliko narodopisno ceno, tako, da bode po nji rad segel ne le umetnik, ampak tudi kulturni zgodovinar.

K. M. Čapek: **Dar svatého Floriána**. Zvířátka a Petrovští. Nakl. družstvo „Máje“. Str. 228. Cena K 2.80.

Znani pisatelj „Nejzápadnějšího Slovana“ podaja topot češkemu občinstvu humoristično knjigo, v kateri je najdaljša povest: „Dar svatého Floriána“; ostale tri črtice imajo skupen naslov: „Zvířátka a Petrovští“. „Dar sv. Floriána“ je duhovita satira na poseben del češkega občinstva. Pisatelj nam v nji predstavlja očeta Floriána Jírovca, ki mu je njegov sveti zavetnik v priznanje zaslug podelil važni vremenski ključ in ki vsled tega postane naenkrat najimenitnejši mož v celem okraju. Ostale tri črtice, jedrnate in šaljive humoreske, so sličice iz življenja domačih živalí. Prizor o župniku in njegovi gospodinji na str. 203 bi bil mogel izostati. G. pisatelj tudi v uvodu odveč podarja, da posamezne osebe daljše povesti „Dar sv. Floriána“ niso vzete iz resničnega življenja, temuč da si je pisatelj izposodil samo ozračje; to vsak razsoden čitatelj sam spozna.

Fr. Štingl.

